

**Състояние и перспективи на
развитие на политиката за
енергийна ефективност в РБ**

Инж. Любен Машкин

Въведение

Въпросът за енергийната ефективност е актуален в световен мащаб, но за нашата страна той е от изключителна важност, тъй като по ниво на енергийната ефективност българската икономика е на едно от последните места с енергийна ефективност най-малко два пъти по-ниска от тази на страните на Европейския съюз.

В България много се говори за важността на енергийната ефективност на най-различни нива, в т.ч. и на най-високо ниво – президент, премиер, министри и т.н. , но не на всички е ясно какво е това „енергийна ефективност“.

Точното определение на понятието „енергийна ефективност“ е

„степен на използване на енергийните ресурси“, а на понятието „дейност по повишаване на енергийната ефективност“ е „дейност по намаляване на енергийните разходи в даден процес със запазване на неговите показатели“.

Но да се върнем към основното в неговата първа част – състоянието на политиката на ЕЕ в нашата страна.

За да разгледаме състоянието на тази политика трябва преди всичко ,да се изясни състоянието на ефективното използване на енергийните ресурси в икономиката на страната.

За съжаление установяването на нивото на енергийната ефективност на нашата икономика е все още продукт на статистиката, а не на съответни анализи, основани на конкретни измервания по предприятия, подотрасли, отрасли и общо за страната.

Създадената към бившата Агенция по енергийна ефективност Информационна система все още не е влязла в действие, а тя требваше на основата на събраната от нея информация да прави анализи и оценка на нивото на енергийната ефективност.

Основен източник на тази информация требваше да бъдат обследванията на енергийната ефективност, съгласно ЗЕЕ, но те бяха опорочени и не можаха да изиграят своята роля.

Много материали са написани по отношение на енергийната ефективност – национални програми по енергийна ефективност, планове за действие, отчети и т.н., но основен и единствен източник на информация са статистическата отчетност у нас и материали от Европейския съюз.

Всичко се основава на материя, разработена от чужди специалисти и институции и нито дума за анализ и констатации на наши специалисти и наши организации.

Преписването на материали от Европейския съюз е масово явление в държавното ръководство и в интерес на истината е достигнало завидно майсторство, но тяхната неадекватност със ситуацията в нашата страна ще обрече на провал тяхното приложение у нас.

Това е тъжната истина, за която ще говоря по-късно.

I. Място на политиката за енергийна ефективност в общата политика на управлението на икономиката на страната.

Положителната страна на провежданата у нас енергийна политика, в т.ч. политика на ЕЕ се състои в два основни момента :

- силно развитие на законодателната база за ЕЕ в последните години;

- създаване на самостоятелна законодателна база за ЕЕ

Отрицателната страна на тази политика се характеризира с много фактори, които компроментират нейното ефективно развитие, а именно :

- разработване и приемането на закони без да има приета Стратегия, в т.ч. и за енергийната ефективност;

- пренасяне механично на европейското законодателство, без да се вземе под внимание спецификата на нашата икономика и настройката на мисленето на хората в България;

- изграждане на законова основа със силно развит административен, бюрократичен и санкциониращ характер без стимули, твърде различаваща се от законовата основа на тази дейност в страните от Европейския съюз.

В следващия материал отрицателната страна е разгледана по-подробно – с констатации и препоръки.

1. Развитие на законовата основа на тази политика.

В своето развитие законовата основа обхваща :

- ЕЕ като част от Закона за енергетиката и от Стратегията за развитие на енергетиката – на ЕЕ е отделено много малко място и внимание;
- Национална дългосрочна програма по енергоспестяване до 2010 г. – слабо разработена /има специално становище с недостатъците ѝ/;
- нов Закон за ЕЕ – първи закон – 2004 г. – сравнително добър като първи;
- Наредби, произтичащи от закона – същото и за наредбите;
- ЗИД на ЗЕЕ – 2008 г. – действащ и сега, със слабости дадени по-нататък в общите бележки;
- Наредби, произтичащи от закона на брой 12, от които само две имат пряко отношение към промишлените системи, а именно :
Наредбата по чл.9, ал.2 за методиките за определяне на националните индикативни цели,

редът за разпределяне на тези цели като индивидуални цели за енергийни спестявания между лицата по чл.10, ал.1, допустимите мерки по енергийна ефективност, методиките за оценяване и начините за потвърждаване на енергийните спестявания;

Наредба по чл.33, ал.4 за определяне на показателите за разход на енергия, енергийните характеристики на промишлени системи, както и условията и редът за извършване на обследване за енергийна ефективност на промишлени системи

- План за действие 2008-2010 г. – разработен само на основата на статистическа изходна информация, компроментираща практическата му приложимост;

- Енергийна стратегия до 2020 г.- за ЕЕ има по-малко от 6 стр. при обем от 92 стр.;

- Концепция и проекти на Стратегия по енергийна ефективност на България до 2020 г.- първи, втори и трети вариант/ в ход на изпълнение е четвърти вариант на проекта, без да е обсъждан нито един от тях / - отлежават в МИЕ;

- Национална дългосрочна програма по енергийна ефективност до 2015 г. – разработена само на основата на статистическа изходна информация, компроментираща практическата ѝ приложимост;

- План за действие 2011-2013 г. – със същите слабости като този за 2010 г.;
- **Закон за енергията от възобновяеми източници – нанасящ големи щети на дейността по енергийната ефективност /с ликвидирането на Агенцията по енергийна ефективност/.**
  - **В момента се работи по нов ЗИД на ЗЕЕ и сега е момента да се коригират всички недостатъци в действащия ЗЕЕ.**

1. **Реализация на законовата основа**

Имайки предвид действащия ЗЕЕ, могат да се направят следните общи бележки :

1/ Общата концепция на изграждането на политиката за повишаване

енергийната ефективност в нашата икономика не е ясна, да не кажем, че почти няма, което може да се илюстрира със следното :

* Законът е нормативната база, която осигурява условия за постигане на

поставените в Стратегията цели.

* Стратегия за енергийна ефективност няма,
а в съществуващата енергийна

стратегия много слабо е засегната стратегията за ЕЕ;

* Развитието на енергетиката е функция на
развитието на икономиката, а

Стратегия за развитие на икономиката няма.

* Започната е работа по Стратегията за
енергийна ефективност

с разработване на Концепция за нейното изготвяне и
три варианта на проект на стратегия, които още не
са представени за обсъждане.

* Преди няколко години се разработи един
проект с външно финансиране и

външни изпълнители за Национална стратегия за енергийна ефективност, който незнайно как промени своето заглавие в План за действие по ЕЕ и на който окончателният краен доклад липсва, което прави двегодишния труд на неговите автори за безполезен и неизползваем точно в момента, в който е най-необходим.

2/ Законът е разработен с основна цел да отговаря на Директива 2006/32/ЕО

на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2006 г., но в него са вмъкнати и други нови материи, което определя един значителен обем.

3/ Особено тревожно е пренесения от Директивата текст в чл.1, алинея 2,

който изхвърля от закона една огромна част от крупните индустриални енергопотребители в нашата икономика.

Съгласно този текст извън сферата на този закон остават циментовата, стъklarската, керамичната, химическата, металургичната и др. промишлености, тъй като те са обект на друга

програма от Закона за опазването на околната среда.

Освен това в закона няма място за енергийната ефективност в транспорта, в селското стопанство, водното стопанство, минното стопанство /въгледобива, рудодобива, добива на нерудни изкопаеми/, енергодобива и др.

Трябва да е ясно, че текстът в Директивата се отнася за икономиките на страните от Европейския съюз, които по отношение енергоемкостта на brutния вътрешен продукт се различават извънредно много от нашата икономика.

Елиминирането на тези крупни енергопотребители от действието на закона ще затрудни в много голяма степен изпълнението на поставените от ЕС цели за повишаване енергийната ефективност в бъдещи периоди.

4/ Неправилно в закона не са намерили място стандартите за енергийна ефективност, които имат широко приложение в европейската практика, като ефективно средство за въздействие и управление на енергийната ефективност.

- 5/ Целият закон е пропит с задължения, изисквания и санкции, което го прави много бюрократичен и притискащ, а не помагащ на енергопотребителите.
- 6/ В закона се набляга на програми, планове и отчети на мерки за икономия на енергийни ресурси, а няма нищо за мениджмънта за енергийна ефективност, за управлението на енергопотреблението, което е първично и от което има голяма потребност.
- 7/ Не се отбелязва даже като приоритетно направление промяната на мисленето на специалистите към икономичното използване на енергийните ресурси чрез информация, квалификация, обучение, подготовка на кадри и др.
- 8/ За разлика от европейската практика в провеждането на енергийната политика, в т.ч. и в политиката за енергийна ефективност държавната администрация работи много слабо с неправителствените организации, което се илюстрира в настоящия закон само с отбелязване, без прилагане.

В заключение по законодателството в тази област може да се каже :

1. Законът не създава условия на конкуренция и нормализиране цените на енергоефективните услуги – в противоречие е с пазарната икономика.

2. Не е изчистен механизма на взаимоотношенията на търговеца на енергия на дребно с крайния енергопотребител, без да бъдат нарушени интересите на първия.

3. Стратегическите цели на една такава политика са:

- Сигурност на енергоснабдяването с енергийни ресурси;

- Ефективно използване на енергийните ресурси;

- Интензивно използване на възобновяемите енергийни ресурси;

- Опазване на околната среда при производството и потреблението на енергийни ресурси.

4. Постигането на тези цели ще има за резултат :

- Намаляване енергоемкостта на brutния вътрешен продукт;
- Повишаване конкурентноспособността на произвежданата в нашата икономика продукция;
- Повишаване сигурността на енергоснабдяването с намаляването на вноса на енергийни ресурси;
- Намаляване замърсяването на околната среда от производството и потреблението на енергийните ресурси.

II. Медийна изява.

Извънредно слабата медийна изява в тази област е несъвместима с извънредно ниската енергийна ефективност на нашата икономика, което трябва да се отбележи, а именно :

- в пресата, радиото и телевизията липсва информация и пропаганда на енергийната ефективност;

- хубавото предаване „Високо напрежение” по телевизията, единствено в потока на зле действащи на обществото предавания, беше прекратено отдавна и до скоро нямаше нищо за енергийната ефективност в икономиката, респективно в индустрията.

Не може да не се отбележи с висока оценка започналото през тази година ежеседмично предаване в телевизия България Он Еър под наименованието „Алтернативи” с тематика по енергийната ефективност и ВЕИ.

III. Съвместна дейност на държавните органи със сдруженията с нестопанска цел, развиващи дейности в промишлената енергетика- за пример с БНКПЕ.

Сътрудничеството на държавния орган по енергетика с Българския национален комитет по промишлена енергетика / БНКПЕ / беше като пример за съвместни дейности на един държавен орган със едно сдружение с нестопанска цел :

1. Министерството на енергетиката и енергийните ресурси през 1996 г. е член- учредител на Българския национален комитет по промишлена енергетика /БНКПЕ/.

1. До Правителството на тройната коалиция БНКПЕ с всички Правителства е осъществявал активно и многостранно сътрудничество;

3. Финансирането на първият Закон за енергийната ефективност и произтичащите от него Наредби, по разпореждане на Министерството на енергетиката и енергийните ресурси, се осъществяваше чрез БНКПЕ;

4. В изготвянето на законовата база участваха много активно специалисти от БНКПЕ; с изключение на ЗИД ЗЕЕ и новите Наредби, поради субективно отношение към БНКПЕ.

5. В БНКПЕ е създаден екип от висококвалифицирани специалисти в областта на промишлената енергетика, с готовност и желание да участват при решаването на проблемите в тази област;

1. Консултативните съвети са създадени по идеята и с помощта на БНКПЕ;

2. БНКПЕ е организатор, съорганизатор и участник в много мероприятия, засягащи

проблемите на енергийната ефективност в индустрията.

3. В последните години, когато държавното ръководство изолира БНКПЕ, по идея на последния бяха организирани, в съответствие с потребностите, 18 курса за обучение на специалисти от предприятията на индустрията по утвърдените от Министъра на икономиката и енергетиката **МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ ЗА ОБСЛЕДВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ В ПРОМИШЛЕНИТЕ СИСТЕМИ И ЗА СТАНДАРТИ ПО ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ**, без абсолютно никакво съдействие от страна на министерството и бившата АЕЕ.

Възможности за интензифициране на сътрудничеството между БНКПЕ и МИЕ, респ. с АУЕР :

1. Активизиране дейността на Консултативните съвети с цел използване знанията и опита на изтъкнати специалисти в областта на енергетиката в най-общ аспект и специално в промишлената енергетика.

2. Създаване на смесени държавно-обществени органи, специализирани по определени задачи /дейности/ в провеждането на политиката на ЕЕ, като например Координационен експертен съвет по провеждането и контрола на обследванията на

енергийна ефективност в промишлени системи, като и такъв за обследванията в сградния фонд.

Такъв Съвет по обследванията и контрола на ЕЕ в промишлени системи може да бъде създаден от МИЕ, под негово ръководство и в състав от специалисти от АУЕР, БНКПЕ, други НПО и промишлените системи.

Този Съвет е изключително важен за контрол на провеждането на качествени обследвания, каквито не са голяма част от проведените до сега., с което може да се компроментира идеята, заложена в ЗЕЕ.

3. Възлагане на БНКПЕ да разработи, организира и изпълни една програма за обучение на специалисти от предприятията на промишлеността по Мениджмънт на ЕЕ в индустрията.

Програмата може да се осъществи със средства от Бюджета, както е в някои страни от Европейския съюз, защото при настоящата финансова криза, заплащането на такси от страна на участниците в курса е много сериозна пречка и може да доведе до провал на Програмата.

4. В БНКПЕ е създаден екип от изтъкнати специалисти в областта на промишлената енергетика, които могат да бъдат на разположение като консултанти и участници при провеждането на обследванията на ЕЕ в

промишлените системи и в други възникващи случаи.

5. БНКПЕ може да участва със свои висококвалифицирани специалисти в организацията и провеждането на мероприятия по проблемите на ЕЕ в индустрията и медийни прояви в тази област

6. Краткият преглед на историята на сътрудничеството между БНКПЕ и държавните органи по управление на енергетиката недвусмислено показва, че решението на предишния министър на икономиката и енергетиката МИЕ да прекрати членството си в БНКПЕ не е добре обмислено и най-важното не е в полза на ефективното управление на икономичното използване на енергийните ресурси в индустрията.

Сегашното ръководство на енергетиката в лицето на Министъра на икономиката и енергетиката, трябва да коригира това неправилно решение и да се разпореди МИЕ да възстанови членството си в БНКПЕ.

IV. Специфичното на политиката по ЕЕ в България, съчетано с европейската политика в тази област.

Има крещяща необходимост от интензифициране дейността по повишаване на

ЕЕ в икономиката на страната, респ. в индустрията за достигане на нивото ѝ в Европейския съюз – важно условие в изпълнението на европейското законодателство у нас чрез :

- масирана информация и пропаганда на енергоспестяващи мерки, получени след детайлно обследване на ЕЕ в енергопотребителите при използването на единна методическа основа в страната;

- широко развита програма с курсове за обучение на специалистите на енергопотребителите, респ. на предприятията от индустрията, които имат най-голяма нужда от това;

- в използване на опита на Европейския съюз, силно развитие на сътрудничеството на държавните органи със сдруженията с нестопанска цел, като се стигне до създаването на съвместни управляващи и контролни органи.

V. Отношение на държавното управление към използването на средствата на стандартизацията в управлението на ЕЕ в икономиката на страната.

- в противоречие със световната практика и европейското законодателство нашето държавно управление изхвърли от ЗЕЕ и ЗИД на

ЗЕЕ фирмените стандарти по ЕЕ, дължащо се на очевидното неразбиране на важността на тяхното използване;

- фирмените стандарти не се обхващат от Закона за националната стандартизация и са мощно средство за управление на енергопотреблението на ниво – фирма.

- особено ефективни като средство за управление в ръцете на ръководството на фирмата са ФСЕЕ при производителите на енергоемки продукции /едно- или малко-асортиментни продукции/;

- липсата на ФСЕЕ в нашето законодателство по ЕЕ е едно сериозно изискване за неговата преработка.

Изводи и препоръки за политиката на ЕЕ в икономиката на страната.

- допуснатите слабости в нашето законодателство в областта на ЕЕ трябва да бъдат отстранени като то бъде преработено с цел опростяване и съобразяване със спецификата на нашата икономика, респ. на нашата индустрия;

- сложността на енергопотреблението в производствените процеси в индустрията изисква обединяването на усилията на широк кръг от специалисти с опит и знания в тази

област, което определя необходимостта от създаването на държавно-обществени органи и смесени екипи за изпълнението на определени задачи в индустрията

- слабо развитата информационна и пропагандна дейност в областта на енергийната ефективност изисква нейното интензифициране, като например разширяването на предаванията по телевизията и по-широкото популяризиране на енергоспестяващи мерки, в т.ч. и цели обследвания за ЕЕ в икономиката на страната;

- проведените от БНКПЕ курсове за обучение на специалисти от промишлените предприятия показват голямата необходимост от разширяване на познанията по ефективното управление на енергопотреблението и липсата на подготвени за целта лица, което изисква разработването и реализирането на програма за серия от курсове за обучение в страната.

- особено неблагоприятно се отразява децентрализирането на политиката на ЕЕ в три министерства – МИЕ, МРР и МОСВ., което от своя страна

изисква създаването на нов орган за устойчиво развитие на ЕЕ, с централизация на политиката в тази област.

- във всички материали, разработвани от държавното ръководство в тази област се подчертава високата енергоемкост на БВП на нашата икономика и чувствително по-ниската ѝ

енергийна ефективност в сравнение с тези на страните от Европейския съюз, но никъде не се споменава и дума за причините, които са ги породили.

На края ще си позволя да кажа, че ниската енергийна ефективност на нашата икономика е едно заболяване, на което ако ние не открием вирусите, предизвикващи го и не предприемем мерки за тяхното ликвидиране, никога няма да стигнем нивото на европейските страни в тази област.

С риск да се повтори ще подчертая, че това може да стане само с :

1. Обединяване усилията на всички висококвалифицирани специалисти в тази област за решаване на проблемите по ЕЕ, а не решенията да се взимат само от представителите на държавното ръководство.

2. Масирано обучение на отговорните за ефективното използване на енергийните ресурси в предприятията специалисти по мениджмънт на енергийната ефективност.

3. Широка и многостранна информация и пропаганда за ефективното използване на енергийните ресурси.

Това са трите приоритетни направления в политиката по ЕЕ, без които няма да достигнем нивото на страните от Европейския съюз в тази област.